

ECOLOGISCH BERMBEHEER

In Bronckhorst

Kernboodschap

We beheren 80% van het oppervlak van de bermen in Bronckhorst met ecologisch maai-beheer. We willen ervoor zorgen dat bijen, vlinders en andere insecten voedsel vinden in de berm, en dat ook zoogdieren, vogels en reptielen kunnen profiteren van zaden, insecten en schuilgelegenheid. Bermen kunnen zo verbindingen worden tussen grotere leefgebieden. Dat betekent zoveel mogelijk maaien in plaats van klepelen, het maaisel zoveel mogelijk afvoeren en hergebruiken, frequentie en planning aanpassen op verschillende planten en dieren.

We zien het herstel van de biodiversiteit als een essentiële taak om op te pakken, samen met inwoners en partijen. We doen dit onder andere met het bermbeheer. In het biodiversiteitsplan (oktober 2019) stelden we ons tot doel om het bermbeheer aan te passen zodat planten en dieren de ruimte krijgen. Het gaat om bermen, greppels, slootkanten, bloemenweides en wadi's.

Naast ruimte voor planten en dieren blijft het uitgangspunt dat de bermen ook hun andere functies voldoende kunnen vervullen, zoals het ondersteunen van het wegdek en het opvangen van regenwater dat van de weg afstroomt.

Inhoud

<i>Kernboodschap</i>	0
1. <i>Waarom wijzigen we de maaieregimes?</i>	2
Het huidige beheer: veel klepelen.....	2
Met andere beheermethoden meer kans voor planten en dieren	4
Het wensbeeld:	4
2. <i>Wijziging beheergroepen/maaieregimes</i>	5
Toelichting op de maaieregimes.....	7
80 % beheer op ecologische wijze: voor verschraling en zaadvorming.....	7
20% van de bermen wordt nog geklepeld.....	7
Ontwikkeling van de bermen en invloed op de maaieregimes en arealen.....	7
Controle op de kwaliteit.....	7
De kosten van het beheer.....	8
3. <i>Communicatie</i>	9
Centrale boodschap.....	9
Informereren over bermen en biodiversiteit	9
Communicatie kalender	10
4. <i>Overige aspecten</i>	11
Monitoring	11
Handhaving.....	11
Afstemming met andere werkzaamheden in de berm	11
5. <i>Hoe is deze notitie tot stand gekomen?</i>	12

1. Waarom wijzigen we de maaieregimes?

We zien het herstellen, behouden en versterken van de soortenrijkdom van planten en dieren als een essentiële taak om op te pakken, samen met inwoners en partijen. We doen dit onder andere met het bermbeheer (Coalitieakkoord 2018-2022 'Gewoon doen!'). In het biodiversiteitsplan (oktober 2019) stelden we ons tot doel om het bermbeheer aan te passen.

- Bouwt voort op het berm- en greppelbeheerplan 2010
- Bouwt voort op de notitie 'verlagen maaifrequenties bermen' (2013) en de verduurzaming van het bermbeheer (2015)
- Uitwerking van het coalitieakkoord 2018-2022 'Gewoon doen!'
- Sluit aan bij het biodiversiteitsplan en de soortenatlas (raadsbesluit oktober 2019)

Het huidige beheer: veel klepelen

Het belang van de bermen voor natuurwaarden wordt in het huidige bermbeheerplan gezien. In potentie kunnen bermen een belangrijke rol vervullen voor planten en dieren als leefgebied, en verbindingen tussen leefgebieden.

Tot en met 2021 werden heel veel bermen geklepeld (ongeveer 85% van de oppervlakte). Deze vorm van beheer is makkelijk en relatief goedkoop, maar ongunstig voor planten en dieren: planten, insecten en zwerfafval worden kapotgeslagen. De restanten blijven liggen en verrijken zo de bodem met voedingsstoffen, scherven van blik en plastic zijn gevaarlijk voor mens en dier.

Figuur 1 In deze berm in de omgeving van Vorden staan veel brandnetels: deze situatie is ontstaan door klepelen.

Figuur 2 een berm ten oosten van Zelhem waar al een paar jaar wordt gemaaid, en het maaisel wordt afgevoerd. Hier zie je een diversere plantengroei ontstaan. Langs de weg wordt de berm kortgemaaid voor de verkeersveiligheid.

De afgelopen jaren is gewerkt aan het verduurzamen van het bermbeheer. Onder andere door het verschravingsbeheer (maaïen en afvoeren) uit te breiden en ervaring op te doen met hergebruik van het vrijkomende maaisel. Binnen de bestaande contracten is daarmee het maximum bereikt, nu wordt ongeveer 14% ecologisch beheerd.

Figuur 3 Het ziet er netjes uit, maar het is niet goed voor dieren en planten: bermen die te vaak worden gemaaid, of geploegd en bemest worden.

Met andere beheermethoden meer kans voor planten en dieren

Door andere beheermethoden te gebruiken krijgen planten en dieren meer kans. Dit kan door andere machines in te zetten, zwerfafval en maaisel af te voeren, maaifrequenties en – momenten aan te passen. Ook kan op plekken met voldoende ruimte hooilandbeheer en gefaseerd maaien worden toegepast.

Wat de mogelijkheden zijn, en welk maairegime gekozen wordt, hangt af van de grondsoort, de huidige vegetatie, de breedte van de berm, bomen en andere elementen in de berm.

Het wensbeeld:

Rijdend over de wegen en paden van Bronckhorst valt op hoe rijk de bermen zijn. Door de afwisseling van struikgewas, bomen, bloemen, kruiden en diverse grassen ziet het er aantrekkelijk uit. Ook is te zien dat veel bijen, vlinders en andere insecten voedsel vinden en een plek om te schuilen en zelfs om zich voort te planten. Zoogdieren, vogels en zelfs reptielen profiteren van de zaden en insecten en de schuilgelegenheid. Ze kunnen zich via de bermen verplaatsen van het ene leefgebied naar het andere. Als je ze weet te vinden kun je zelfs bijzondere soorten aantreffen in de berm. Plagsoorten zijn er helaas ook, maar die worden goed binnen de perken gehouden. Het verschil tussen het lagere kleigebied in de buurt van de IJssel, en de hoger gelegen zandgronden is ook duidelijk: de bermen zien er anders uit. Gelukkig zijn de wegen en paden ook veilig en begaanbaar: het vuil en regenwater kan goed weg in de berm, en het zicht op de weg is goed op plekken zoals kruisingen waar dat belangrijk is.

Het is duidelijk dat de bermen in Bronckhorst vakkundig worden beheerd met oog voor de natuurwaarde van de berm.

2. Wijziging beheergroepen/maairegimes

Maairegimes sinds 2013

Sinds de extensivering in 2013 zijn de beheergroepen als volgt:

BEHEERGROEP	BEHEER- MAATREGELEN	FREQUENTIE	UITVOERINGS- TIJDSTIP	AREAAL
Berm intensief	Klepelen, maaisel laten liggen	2x per jaar, hoogte vegetatie maximaal 0,80 cm	Eerste maaibeurt april-mei. Tweede maaibeurt in augustus-september	1.250.000 m ²
Berm matig intensief	Klepelen, niet afvoeren	1x per jaar, hoogte maximaal 1,00 m	Najaar (augustus-oktober)	63.500 m ²
Berm regulier	Klepelen, niet afvoeren	1x per 3 jaar, geen verhouting (max 4cm dik)	Winter (december-maart)	1.560.000 m ²
Berm extensief	Gefaseerd maaien, maaisel afvoeren	1x per 3 jaar	Winter (december-maart)	
Berm schraal	Maaien, maaisel laten drogen en afvoeren	1-2x per jaar (afh. Van vegetatie)	Voorjaar (mei-juni) of Najaar (aug-sep)	225.000 m ²
Greppel intensief	Uitmaaien, ontvangstplicht aangelanden	1x per jaar	Najaar (voor november i.v.m. winterrust fauna)	147.500 m ² (totaal van alle greppels)
Greppel regulier	Klepelen, niet afvoeren, geen verhouting	1x per 3 jaar	Najaar (voor november i.v.m. winterrust fauna)	
Greppel extensief	Gefaseerd maaien, maaisel afvoeren	1x per 3 jaar	December tot maart	
Greppel schraal	Maaien, maaisel laten drogen en afvoeren	1x per jaar	April-juni	

De nieuwe maairegimes, met ingang van 2022

Met ingang van 2022, na vaststelling van deze notitie, zijn de maairegimes als volgt:

BEHEER-GROEP	BEHEER-MAATREGELLEN	FREQUENTIE	UITVOERINGS-TIJDSTIP	AREAAL (2022)
Bermen 1x per 3 jaar	Maaien, drogen, verzamelen en afvoeren	1x per 3 jaar	Half juni (of oktober)	690.000 m ²
Bermen 1x per 2 jaar	Maaien, drogen, verzamelen en afvoeren	1x per 2 jaar	Half juni (of oktober)	10.500 m ²
Bermen 1x per jaar	Maaien, drogen, verzamelen en afvoeren	1x per jaar	Half juni (of oktober)	1.290.000 m ²
Berm 2x per jaar	Maaien, drogen, verzamelen en afvoeren	2x per jaar	Mei/juni & oktober/november	100.000 m ²
Berm intensief	Maaien, drogen, verzamelen en afvoeren	1-2x per jaar	Half juni (of oktober)	310.500 m ²
Bloemenweide/Wadi	Maaien, drogen, verzamelen en afvoeren	1x per jaar	Oktober/november	58.000 m ²
Bloemenweide/Wadi (<i>si nus-maaien</i>)	Maaien, drogen, verzamelen en afvoeren	Ca. 30% per jaar	Oktober/november	49.000 m ²
Bergbezink / Waterinfiltratie	Maaien, verzamelen en afvoeren	2x per jaar	Mei/juni & oktober/november	5.500 m ²
Infiltratievijver	Maaien, verzamelen en afvoeren	1x per jaar	Oktober/november	6.000 m ²
Watergang 1x maaien	Maaien, verzamelen en afvoeren	1x per jaar	Oktober/november (vóór december i.v.m. winterrust fauna)	46.500 m ²
Greppel 2x maaien	Maaien, verzamelen en afvoeren	2x per jaar	Mei/juni & oktober/november	2.100 m ²
Greppel 1x per 2 jaar	Maaien, verzamelen en afvoeren	1x per 2 jaar	Oktober/november (vóór december i.v.m. winterrust fauna)	61.000 m ²
Greppel 1x per 3 jaar	Maaien, verzamelen en afvoeren	1x per 3 jaar	Oktober/november (vóór december i.v.m. winterrust fauna)	246.000 m ²
Natuurlijke oevers/moeras	Maaien, verzamelen en afvoeren	1x per jaar	Oktober/november	1.825 m ²
Berm langs watergang	Maaien, verzamelen en afvoeren	1x per jaar	Oktober/november	36.500 m ²
Klepelen (niet ecologisch)	Klepelen en maaisel laten liggen (<i>kleigrond-areaal</i>)	Variërend van 2x per jaar tot 1x per 3 jaar	najaar	532.000 m ²
Klepelen (niet ecologisch)	Uitzichthoeken (gehele areaal)	2x per jaar	Mei/juni & juli/augustus of oktober/november	98.000 m ²

Toelichting op de maaieregimes

80 % beheer op ecologische wijze: voor verschraling en zaadvorming

We verwachten dat we 80% van het areaal op ecologische wijze kunnen beheren binnen de beschikbare budgetten.

Bij het maaien houden we rekening met het uitzaaien van gewenste bloemen en kruiden, en het verschralen (voedselarmer worden) van de bodem. De ideale periode om te maaien is voor de zaadvorming rond half juni en voor verschraling rond half september. De maairondes zijn afgerond uiterlijk 30 juni en 30 november. De aannemer plant het werk afhankelijk van het weer, de grootte van het areaal en de beschikbaarheid van personeel en materieel in deze periodes. De aannemer levert vooraf een planning aan ter goedkeuring.

20% van de bermen wordt nog geklepeld

We gaan 20% van het oppervlak toch nog klepelen, ook al is dat niet een beheerwijze die ecologisch verantwoord is. Locaties waarvan we inschatten dat de ecologische potentie op dit moment (nog) relatief laag is en waar verschraling geen of zeer weinig effect heeft worden geklepeld. Hoofdzakelijk is dat op de kleigronden, en de uitzichthoeken bij kruisingen. Dit komt uit op ongeveer 20% van het areaal.

Als op termijn op andere locaties door verschraling de frequentie omlaag kan ontstaan er wellicht (budget-)ruimte om het areaal dat geklepeld wordt te verminderen.

Ontwikkeling van de bermen en invloed op de maaieregimes en arealen

De maaieregimes en arealen kunnen op termijn wijzigen, als de ontwikkeling van de vegetaties daartoe aanleiding geeft. Bijvoorbeeld, als de verschraling effect gaat krijgen op de voedselrijkdom dan zal gaandeweg minder maaisel vrijkomen, en kan de frequentie omlaag. Ook kan het zijn dat het uitvoeringstijdstip wijzigt door rekening te houden met bloei en zaadzetting van de vegetatie.

Controle op de kwaliteit

We maken afspraken met aannemers over de manier waarop de kwaliteit van het werk wordt geborgd. Deze afspraken worden vastgelegd in de raamovereenkomst met algemene bepalingen en voorwaarden. Een aantal voorbeelden:

- Gemeenten en aannemers moeten aantonen dat er zorgvuldig wordt gehandeld binnen de Wet Natuurbescherming. We werken volgens de [gedragscode soortbescherming gemeenten](#)¹ (2020, of opvolgers daarvan). Op het werk moet het ecologisch werkprotocol aanwezig zijn.
- De aannemer stelt vooraf een flora- en faunaplan op. Voorafgaand aan de werkzaamheden doet de aannemer een schouw om te bepalen of er groeiplaatsen of

¹<https://www.stadswerk.nl/themasenprojecten/waardevolgroen/wetnatuurbescherming/gedragscode+soortbescherming/default.aspx>

vaste rust- en verblijfplaatsen van plant- of diersoorten bevinden. Deze worden vastgelegd en aan ons gerapporteerd.

- De uit te voeren werkzaamheden zijn op het werk in te zien via digitaal beschikbaar, live geactualiseerd, kaartmateriaal.
- De gemeente voert de directie en het toezicht op de uitvoering.

Inwoners kunnen bijzonderheden in de berm aan ons melden. Dit kan bijvoorbeeld gaan om beschermde of schadelijke planten, of beschadigingen in de berm.

De kosten van het beheer

Methoden met maaien en afvoeren zijn duurder dan klepelen: maaisel moet worden afgevoerd, werkgangen kunnen langer duren en soms zijn extra werkgangen nodig, bijvoorbeeld om later langs te gaan om het maaisel op te halen.

Deze hogere kosten worden (deels) gecompenseerd door sommige bermen niet of minder vaak te maaien en in sommige gevallen toch nog te klepelen. Stortkosten van maaisel kunnen op termijn beperkt worden door zoveel mogelijk materiaal lokaal te (her)gebruiken. In de Achterhoek loopt een verkenning naar het gebruik van maaisel voor producten zoals isolatiemateriaal, karton en eiwitproducten.

De kosten van het beheer zijn geraamd op basis van kengetallen van 2021 en komen neer op ongeveer € 200.000 per jaar. In de praktijk zullen de kosten voor het beheer fluctueren. De werkelijke kosten zijn afhankelijk van de aanbesteding die plaatsvindt na dit besluit. Ook is het beheer afhankelijk van weersomstandigheden, bij groeizaam weer kan het bijvoorbeeld zijn dat een extra maaibeurt nodig is.

3. Communicatie

Het is belangrijk om mensen goed te informeren over het ecologisch beheer van de bermen. Over het algemeen zijn mensen positief over het vergroten van de soortenrijkdom van planten en dieren. Maar er zijn ook mensen die geen prijs stellen op 'onkruid' of mensen die een strak en netjes beeld verwachten. Er zijn ook zorgen van de agrarische sector bijvoorbeeld over inwaaiende schadelijke planten of overlast door overhangende struiken. Ook bestaat de kans dat op bepaalde plekken hogere kruiden tot overlast leiden, of dat de berm voor het autoverkeer mindergeschikt wordt om in uit te wijken. Dit kan zich vooral voordoen op plekken waar de verschraling nog niet direct tot resultaat leidt. Het is daarom ook belangrijk om aan inwoners uit te leggen wat dit beheer betekent, te verwijzen naar correcte informatie en te wijzen op mogelijkheden om vragen te stellen en meldingen te doen.

Op het moment dat deze situaties zich voordoen, dan zullen we wellicht heel lokaal extra moeten maaien.

Centrale boodschap

De gemeente Bronckhorst gaat de bermen anders beheren om planten en dieren meer kansen te geven. Langzamerhand verschijnen er meer verschillende kruiden en soms bloeiende planten en wat struikgewas in de berm. Zo worden de bermen verbindingen tussen verschillende leefgebieden, en bieden de bermen voedsel en schuilgelegenheid aan vogels, insecten, reptielen en andere dieren. Direct naast het wegdek blijven de andere functies van de berm belangrijk zoals het ondersteunen van de weg en het opvangen van regenwater dat van de weg afstroomt.

We sluiten aan bij de communicatiedoelen die zijn geformuleerd bij het biodiversiteitsplan.
De verbetering van de biodiversiteit doen we samen.

Informereren over bermen en biodiversiteit

De communicatie dient een aantal doelen:

- Vragen van inwoners en belanghebbenden over het bermbeheer beantwoorden
- Mensen informeren over de bermen en de biodiversiteit en hen inspireren om met ons mee te doen.

We gaan inwoners op verschillende manieren informeren over het hoe en waarom van het nieuwe bermbeheer en het vergroten van de soortenrijkdom van planten en dieren. Het doel is om vragen van inwoners en partijen te beantwoorden en hen te inspireren om mee te doen.

We zetten onder andere deze informatie op www.bronckhorst.nl :

- De notitie 'Ecologisch bermbeheer, door anders te maaien' (pdf)

- Veel gestelde vragen over bermbeheer: In aanloop naar deze notitie kwam een aantal klachten, vragen en zorgen vaker terug. Deze vragen en zorgen willen we adresseren in onze communicatie. Bij het beantwoorden van die vragen vallen we terug op het bestaande beleid en beheerplannen.
 - o Wat doet de gemeente aan overlast gevende planten en dieren?
 - o Wat doet de gemeente aan ongewenst ploegen, kapotrijden en te vaak maaien door anderen?
 - o Waarom is deze berm op deze manier beheerd? (vooral in de vorm van klachten bij klepelbeheer en het afzetten van struwelen)
 - o Hoe en wanneer wordt mijn berm gemaaid?
- Info over, en waar melden van:
 - o Overhangende takken
 - o Invasieve soorten
 - o Bijzondere (beschermd) soorten
 - o Oneigenlijk gebruik
 - o Schade aan berm of bomen

Er is vraag naar inzicht in de beheercategorieën op verschillende locaties. Daarom verkennen we de mogelijkheden om een bermbeheerkaart of bermbeheerkalender te publiceren.

Communicatie kalender

Eenmalig: februari 2022: besluit en gunning raamcontract

- Persbericht besluit (contact, gemeentepagina, social media)
- Persbericht bij gunning en start maaironde
- Informatie op de website, veel gestelde vragen
- Mailing naar klankbordgroep en groene werkgroepen

Vanaf zomer 2022 voorafgaand aan de 2 jaarlijkse maairondes

- 2 jaarlijks in april en september: Interviews, artikel etc. OpMorgen
- Eenmalig: Zo mogelijk uitwerken van digitale bermbeheerkaart/ bermbeheerkalender
- Jaarlijks: evaluatie van de uitvoering, rapportage monitoringsgroep(en)

4. Overige aspecten

Monitoring

Vanuit het biodiversiteitsplan is een monitoringsprogramma gestart waarbij groepen inwoners elk zomerseizoen verschillende vlinders, bijen en zweefvliegen tellen. Hierbij is het Oranjetipje de indicatorsoort. Harde conclusies zullen we niet kunnen trekken op basis van deze monitoring. Het voorkomen van een indicatorsoort is niet alleen afhankelijk van het beheer, maar ook van andere invloeden zoals het weer en ontwikkelingen in de bredere omgeving. Daarnaast heeft de monitoring een zeer beperkte omvang waardoor geen gebiedsdekkende conclusies getrokken kunnen worden. De rapportages van de aannemers bieden onvoldoende informatie om monitoring op te baseren. Het huidige budget voorziet niet in een periodieke professionele monitoring van vegetatie en/of diersoorten.

Handhaving

In het biodiversiteitsplan is vastgesteld dat de gemeente het op een ongewenste manier maaien en bewerken van de gemeentelijke bermen wil terugdringen en de bermen weer in eigen beheer wil nemen. Daarvoor is een plan van aanpak in ontwikkeling. Meldingen en handhavingsverzoeken die betrekking hebben op het onjuiste gebruik van de bermen worden opgepakt door het team handhaving en toezicht.

Afstemming met andere werkzaamheden in de berm

Het is erg jammer als een berm na jarenlang goed beheer bloemrijk en soortenrijk is en er vervolgens door niet doordachte uitvoering van werkzaamheden verstoring of beschadiging van planten en dieren optreedt. Daarom is het nodig om altijd afstemming te zoeken bij werkzaamheden in en rond de berm en daarbij aandacht te hebben voor de biodiversiteit ter plekke. Enige verstoring of beschadiging is helaas niet altijd te vermijden, ook bij goede afstemming vooraf.

Werkzaamheden in de bermen zijn bijvoorbeeld:

- Herinrichting, reconstructie van wegen en bermen
- Verkeerstechnische maatregelen in de berm (bermstenen, roven/verlagen, herstel verhardingen)
- Werkzaamheden aan kabels en leidingen (aanleg glasvezel, riolering, elektriciteit, gas etc.) NB. bij aanleg door derden is afstemming van planningen vaak niet goed mogelijk
- Onderhoud aan duikers
- Werkzaamheden aan bomen (kap, aanplant)
- Burgerinitiatieven en burgerparticipatie in de bermen

5. Hoe is deze notitie tot stand gekomen?

In 2020 heeft een kleine klankbordgroep van inwoners meegedacht over de uitgangspunten voor het nieuwe bermbeheer. Dit naar aanleiding van het vaststellen van het biodiversiteitsplan. Deze groep is divers van samenstelling met inbreng van uit natuurbelangen (vogels, vlinders, bijen), agrarisch belang en lokale groene werkgroepen.

We hebben uitgezocht op welke manier die uitgangspunten het best gerealiseerd kunnen worden binnen de doelstelling van minimaal 80% ecologisch beheer en de bestaande budgetten. Alle bermen zijn nagelopen en voorzien van nieuwe beheercategorieën, grotendeels digitaal maar ook doormiddel van veldinventarisatie. De nieuwe indeling is vervolgens gedigitaliseerd en uitgewerkt naar contract en besteksinformatie.

Aan de klankbordgroep hebben we in het najaar van 2021 de stand van zaken, de conclusies en het vervolg besproken, en een aantal uitgangspunten aangescherpt.

2022

Z127093/BenW-07123